

Murat UĞUR

İstanbul/Gaziosmanpaşa Sosyal Güvenlik Merkezi Müdür Yardımcısı

Sigortalılık Süreleri ile 18 Yaş Altında Geçen Hizmetlerin Değerlendirilmesi

1- GİRİŞ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun¹ sigortalılık hak ve yükümlülüklerine ilişkin hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başı itibariyle yürürlüğe girmiş olup, 5510 sayılı Kanun'un geçici 1 inci maddesi ile de 2008 yılı Ekim ayı başından önce 506 ve 2925 sayılı Kanunlara tabi olan sigortalılar 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi (sigortalı), 1479 ve 2926 sayılı Kanunlara tabi olan sigortalılar 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi (Bağkur'lu), 5434 sayılı Kanun'a tabi olan iştirakçiler ise 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi (devlet memurları) kapsamında sigortalı olarak kabul edilmiştir.

Bu Kanuna tabi malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına prim ödeyenlerin, sigorta kollarıdan yapılması gereken yardımlara hak kazanıp kazanmadıklarının tespitinde ise sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı ve yaş, bağlanacak aylıkların hesabında ise ortalama aylık kazanç ile yine prim ödeme gün sayısına göre işlem yapılmaktadır.

Sigortalılık süresi, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına bağlı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarih ile tahsis yapılması için yazılı istekte bulunduğu tarih, ölen sigortalılar için de ölüm tarihi arasında geçen süredir (5510 SK, m. 38). Diğer bir anlatımla, sigortalılık süresi sigortalılık başlangıcı ile tahsis talep ya da ölüm tarihi arasında geçen zaman dilimidir. Bu zaman diliminde, sigortalılık süresinin tamamen çalışarak ya da prim ödenerek geçirilmiş olması koşul olmadığı gibi, bu sürenin başlangıç ve sonu arasında sigortalının aralıklı ya da birden çok statüde (4(a), (b) veya (c)) çalışmasının, sigortalılık süresinin belirlenmesinde bir önemi bulunmamaktadır.

5510 sayılı Kanun'un geçici 7 nci maddesinin birinci fıkrasına göre, Kanunun yürürlük tarihine kadar 506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı Kanunlar ile 506 sayılı Kanun'un geçici 20 nci maddesine göre sandıklara tâbi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiilî hizmet süresi zammı, itibarî hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları Kanun hükümlerine göre değerlendirilmeye devam edilmektedir.

II- BİRDEN FAZLA SİGORTALILIK SÜRELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- 5510 Sayılı Kanun'a Göre İlk Defa Sigortalı Olanlar

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 53 üncü maddesine göre;

a- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olunmasını gerektirecek şekilde çalışanlar, öncelikle (c) bendi kapsamında sigortalı sayılacaklardır.

b- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi çalışmasının bulunması halinde, önce başlayan sigortalılık esas alınarak değerlendirme yapılmakta iken 6111 sayılı Kanun² ile yapılan değişiklikten sonra 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde çalışılması halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık esas alınacaktır. (Ancak, sigortalılık hallerinin çakışması nedeniyle Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılığı esas alınanlar, yazılı talepte bulunmak ve 5510 sayılı Kanun'un 82 nci maddesine göre belirlenen prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırına ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla, esas alınmayan sigortalılık statüsü kapsamında talep tarihinden itibaren prim ödeyebilirler. Bu şekilde ödenen primler; iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar yönünden, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalılık statüsünde, kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan diğer yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar yönünden ise Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık statüsünde değerlendirilir.)

c- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (b) bendinin (4) numaralı alt bendi (Tarımsal faaliyette bulunanlar) kapsamındaki sigortalılık hallerinin aynı gün başlaması halinde, (a) bendine tabi sigortalılık esas alınacak, bu

sigortalılığın sona ermesi halinde (b) bendine tabi sigortalılık, bu sigortalılığın da sona ermesi halinde ise (b) bendinin (4) numaralı alt bendi (Tarımsal faaliyette bulunanlar) hükümleri esas alınarak sigortalılık başlatılacaktır.

ç- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık halleri ile 5 inci maddesinin (a) (ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde çalıştırılanlar) ve (e) (Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler) bentlerine tabi sigortalılık hallerinin çakışması halinde, bunlar 4 üncü madde kapsamında sigortalı sayılacak, haklarında birinci madde hükmü uygulanacaktır.

d- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalının birden fazla işveren yanında çalışması halinde bu çalışmalarının tamamı dikkate alınacaktır. Ancak, hizmetin değerlendirilmesinde ay 30 günü, prime esas kazançlar ise 5510 sayılı Kanun'un 80 inci maddesine göre belirlenen azami kazancı geçemeyecektir.

e- İsteğe bağlı sigortalıların 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamına tabi olacak şekilde çalışmaya başlamaları halinde, 5510 sayılı Kanun'un 51 inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü (ay içerisinde 30 günden az çalışanlar) saklı kalmak kaydıyla isteğe bağlı sigortalılıkları sona erecek ve çakışan sürelerle ait ödenen isteğe bağlı primleri ilgililere iade edilmektedir.

f- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi birden fazla çalışması bulunan sigortalılar önce başlayan çalışmadan dolayı sigortalı sayılacaklardır.

g- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi gelir vergisinden muaf olarak sigortalılıkları devam edenler ile köy ve mahalle muhtarlarından 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında gelir vergisi mükellefi olanlar hariç hizmet akdine tabi çalışmaya başlayanlar çalışmaya başladıkları tarihten itibaren 4 üncü maddenin (a) bendi kapsamında sigortalı olacaklardır.

Ancak, hizmet akdine tabi çalışmalarını sona erenlerden, gelir vergisinden muaf olduğu tes-

pit edilenler ile köy ve mahalle muhtarlık görevinin devam ettiği tespit edilenlerin 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki sigortalıkları talep alınmaksızın hizmet akdine tabi çalışmanın sona erdiği tarihten itibaren devam ettirilecektir.

h- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar, 01/10/2008 tarihinden itibaren kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olarak bildirilemeyecektir.

ı- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi çalışmakta iken (b) bendi kapsamında çalışması bulunması nedeniyle bu bent kapsamına alınmayanların hizmet akdine tabi çalışmalarını sona erdirip en az bir gün ara vererek yeniden hizmet akdine tabi çalışmaya başlamaları halinde hizmet kesintiye uğramış sayılacaktır.

B- 5510 Sayılı Kanun Yürürlüğe Girmeden Önce Sigortalı Olanlar

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun;

a- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi sosyal güvenlik destek primine tabi çalışanlar dahil sigortalılığı devam ederken, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında çalışmaya başlayanlar 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki çalışmaları sona ermeden (b) bendi kapsamına alınmayacaklardır.

1-4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi kapsamındaki sigortalılar hakkında da aynı şekilde işlem yapılacaktır.

b- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi sigortalılığı başlayıp sona erenlerden, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki çalışması bulunup 01/10/2008 tarihine kadar kayıt ve tescili yapılmayanların (b) bendi kapsamına tabi sigortalılıkları 5510 sayılı Kanun'un geçici 8 inci maddesinin birinci fıkrası gereğince 01/10/2008 tarihinde başlatılacaktır.

c- 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b)

bendinin (4) numaralı alt bendine tabi çalışmaları devam edenlerin tarımsal faaliyetleri devam ettiği sürece sigortalılıkları da devam edeceğinden 2008 yılı Ekim ayı başından sonra bu sigortalılıkları sona ermeden Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamına alınmayacaklardır.

ç- 506 sayılı Kanun'un mülga 85 inci maddesine göre isteğe bağlı sigortaya devam etmekte iken 1479, 2925 veya 2926 sayılı Kanunlara tabi çalışmaları bulunanların isteğe bağlı sigortalılıkları, 01/10/2008 tarihi itibarıyla sona erdirilerek 4 üncü madde kapsamındaki sigortalılıkları başlatılmaktadır.

d- 01/10/2008 tarihinden önce 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı oldukları halde 2925 sayılı Kanun'a tabi prim ödeyenlerin sigortalılıkları 01/10/2008 tarihi itibarıyla sona erer, 5510 sayılı Kanun'a tabi çalışmanın sona erdiği tarihi takip eden aybaşından itibaren 2925 sayılı Kanun'a göre kendiliğinden başlatılmaktadır.

C- 04.10.2000-01.10.2008 Tarihleri Arasında 1479 ve 2926 Sayılı Kanunlara Göre Sigortalı Olanların Durumu

a- 01/10/2008 tarihinden önce 1479 sayılı Kanun'un mülga 24 üncü maddesinde belirtilen çalışmalarının bulunması nedeniyle sigortalılığı başlatılan ve bu tarihten önce sona erenlerden 01/10/2008 tarihinden sonra yine bu tarihten önce başlayan, sona eren veya devam eden çalışmaları bulunduğu tespit edilenlerin vergi mükellefiyetlerinin başladığı tarih itibarıyla yeniden sigortalılıkları başlatılmaktadır.

b- 01/10/2008 tarihinden önce 2926 sayılı Kanun'a tabi sigortalılığı başlayan ve bu tarihten sonra da devam edenlerden, 01/10/2008 tarihinden sonra 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentlerinde belirtilen çalışması bulunduğu tespit edilenlerin tarım sigortalılıkları sona ermediği sürece (b) bendinin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentlerine tabi sigortalılıkları başlatılmayacaktır.

c- 01/10/2008 tarihinden önce 1479 sayılı Kanun'un 79 uncu maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olup 01/10/2008 tarihinden sonra isteğe bağlı sigortalılığının başlatıldığı tarihten önceki bir süreye ait 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2), (3) ve (4) numaralı alt bentlerine tabi devam eden çalışmaları bulunduğu tespit edilenlerin isteğe bağlı sigortalılıkları 01/10/2008 tarihi itibarıyla sona erdirilecek, 01/10/2008 tarihi itibarıyla 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2), (3) ve (4) numaralı alt bentlerine tabi sigortalılıkları başlatılmaktadır.

d- 01/10/2008 tarihinden önce 2108 sayılı Kanun'a göre köy veya mahalle muhtarlığına seçilmesi nedeniyle 1479 sayılı Kanun'a göre muhtar sigortalılığı devam edenlerin 01/10/2008 tarihinden sonra muhtar sigortalılığın başladığı tarihten önceki bir süreye ait 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar, gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar ve anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortaklıklarından dolayı çalışması devam edenlerden muhtarlık görevi nedeniyle 01/10/2008 tarihinden sonra da sigortalılıkları devam edenlerin muhtarlıktan dolayı sigortalılıkları devam ettiği sürece 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (1), (2) ve (3) numaralı alt bentleri kapsamına alınmamaktadır.

e- 01/10/2008 tarihinden önce 1479 sayılı Kanun'un 79 uncu maddesine göre isteğe bağlı sigortalılığı devam ederken 01/10/2008 tarihinden sonra 28/03/2004 tarihinde muhtar seçildikleri tespit edilenlerin isteğe bağlı sigortalılıkları 01/10/2008 tarihi itibarıyla sona erdirilecek, muhtarlıktan dolayı sigortalılıkları 01/10/2008 tarihi itibarıyla başlatılmaktadır.

Ç- İsteğe Bağlı Olarak Ödenen Sürelerin Değerlendirilmesi

5510 sayılı Kanun'a göre Kanunun 4 üncü maddesine tabi çalışanlar isteğe bağlı olarak

prim ödemesi yapsalar dahi çakışan sürelerle ait isteğe bağlı hizmetleri iptal edilerek ilgililere iade edilmekte ancak ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçiler için kısa vadeli sigortalar ve genel sağlık sigortası zorunlu olarak ödenmekte aynı sigortalı için uzun vade sigorta primini de genellikle işverenleri tarafından isteğe bağlı olarak ödenmektedirler. Hizmet akdine istinaden çalışan bu sigortalıların fiilen yurtdışında çalıştığı halde haftanın veya ayın bazı günleri Türkiye ye gelerek birkaç gün başka bir işverenin yanında fiilen çalışmakta ve işverenlerde sigortalının primlerini tam ay olarak ödemeye devam etmekte bu durumda sigortalı adına hem 4(a) hem de 4(b) sigortalısı olarak uzun vade sigorta kollarından prim ödemesi yapılmaktadır.

Bu sigortalılara yurtdışında olmaları nedeniyle uzun vade sigorta kollarına ait primlerini isteğe bağlı olarak ödeme hakkı veren 5510 sayılı Kanun aynı sigortalı için 4 (a) sigortalısı olarak da ödenen uzun vade sigorta kolları primi ile çakışması halinde isteğe bağlı olarak ödemesi yapılan uzun vadeli sigorta kolları priminin iptal edilmesi halinde hem sigortalının hak kaybı hem de sosyal güvenlik kurumunun prim kaybının olduğu da bir gerçektir.

III- PRİM ÖDEME GÜN SAYISI

5510 sayılı Kanun malullük, yaşlılık ve ölüm aylıklarına hak kazanmada belli bir prim ödeme gün sayısını koşul olarak aramaktadır. Prim ödeme gün sayısı; malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak geçen sürelerle ait gün sayısını ifade eder. Yalnızca kısa vade sigorta kollarından yani iş kazası ve meslek hastalığından ödenen primler nedeniyle yapılan işe giriş bildirimlerinden dolayı alınan sigorta sicil numarası emeklilik maaşı bağlanması için sigortalılık başlangıcı olarak dikkate alınmamakta ancak 4 (a) kapsamında çalışan sigortalılar için analık borçlanması yönünden dikkate alınmaktadır.

Sigortalıların günlük kazançlarının hesabında esas tutulan gün sayıları, aynı zaman-

da bunların prim ödeme gün sayılarını gösterir. Primlerin hesabına esas tutulan günlük kazanç sigortalının bir ay içinde prime esas tutulan kazancının otuzda biridir. Uygulamada tam çalışılan veya prim ödenen aylardaki prim ödeme gün sayısı, ayın 28, 29, 31 gün olmasına bakılmaksızın 30 gün alınmaktadır. Sigortalının prim ödeme gün sayılarını;

- Zorunlu sigorta gün sayısı
- İsteğe bağlı sigorta gün sayısı
- Borçlanma gün sayısı
- İhya edilen hizmetlere ait gün sayısı
- Birleştirilen hizmetlere ait gün sayısı
- Devir sandıklarına tabi geçen hizmetlere ait gün sayısı
- Maden işyerlerinde yeraltında geçen hizmetlerin 1/4'ü
- Fiili hizmet süresi zammı
- Malul çocuğu bulunan kadın sigortalıların çalışmalarının 1/4'ü oluşturmaktadır.

IV-SİGORTALILIK BAŞLANGICININ BELİRLENMESİ

Sigortalılık süresi kural olarak mülga 5417 sayılı Kanun'a,³ mülga 6900 sayılı Kanun'a⁴, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'na⁵, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'na⁶, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu'na⁷, bu Kanunla mülga 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu'na⁸ ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na⁹, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara veya 5510 sayılı Kanun'a tâbi olarak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girdiği tarih olarak kabul edilir. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklıdır.

Sigortalılık süresi kural olarak yukarıdaki Kanunlara tabi olarak ilk defa çalışmaya başlanılan tarihe göre belirlenmekle birlikte, sigortalılık süresinin başlangıcı bazı durumlarda değişiklik gösterebilmektedir:

A- İşe Giriş Tarihi ile Primlerin Ödenmeye Başladığı Tarihin Farklı Olması

4 (a) sigortalıları için karşılaşılan bir durumdur. İşe giriş tarihi ile primlerin ödenmeye başladığı tarih farklı ise, prim ödenmeye başlanan tarih sigortalılık süresinin başlangıcı olarak alınır. Sigortalının 5417, 6900, 506 ve 5510 sayılı Kanunlara tabi olarak ilk defa işe giriş tarihi ile malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına prim kesilmeye başlandığı tarih arasında farklılık varsa veya işe giriş bildirgesi temin edilemediği gerekçesiyle işe giriş tarihi saptanamıyorsa, prim ödenmeye başlanılan tarih sigortalılık süresinin başlangıcı tarihi olarak alınması gerekmektedir.

Örnek: Sigortalı işe giriş bildirgesinde ilk defa çalışmaya başladığı tarih 11/10/2008 olarak bildirilen sigortalının 2008/Ekim ayı aylık prim ve hizmet belgesinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilmediği ve 2008/Kasım ayı aylık prim ve hizmet belgesinde ise prim ödeme gün sayısının 30 gün olarak bildirilmiş olması halinde bu sigortalının, sigortalılık başlangıcı tarihi, sigortalı adına ilk defa malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası priminin yattığı tarih olan 01/11/2008 olarak dikkate alınması gerekmektedir.

B- Banka, Sigorta ve Reasürans Şirketleri ve Sanayi Odaları Gibi Kuruluşların Personelleri İçin Kurulan Sandıklarda Geçen Hizmetler

Sosyal Güvenlik Kurumunca devralınan sandıklara tabi olarak ilk defa prim veya kesenek ödenmeye başlanılan tarih sigortalılık süresinin başlandığı tarihi olarak kabul edilecektir.

Sigortalı ilk defa 991 sayılı Kanun ile 506 sayılı Kanun'un geçici 49'uncu ve ek 36'ncı maddeleri ile 5510 sayılı Kanun'un geçici 20 nci maddesine göre Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilen sandıklara prim veya kesenek ödenmeye başlamışsa, sigortalılık süresinin başlangıcı bu sandıklara ilk defa prim veya kesenek ödenmeye başlandığı tarihtir.

Örnek: Sosyal Güvenlik Kurumu'nca dev-

ralınan Türk Ticaret Bankası Emekli Sandığı'na tabi sigortalılık başlangıç tarihi 01/03/1999 olan sigortalının daha sonra 10/12/2000 tarihinde 506 sayılı Kanun'a tabi çalışmaya başladığı anlaşılmıştır. Sigortalının sigortalılık başlangıç tarihi, Sandığa tabi olduğu 01/03/1999 tarihi olarak dikkate alınır.

C- 18 Yaşın Altında Geçen Hizmetler

5510 sayılı Kanun'a göre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında, 18 yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilmektedir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilebilmektedir.

5510 sayılı Kanun'un geçici 6 ncı maddesinin birinci fıkrasına göre 506 sayılı Kanun'a göre 1/4/1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescil edilmiş olanlar hakkında, 5510 sayılı Kanun'un 38 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki sigortalılık süresinin 18 yaşın doldurulduğu tarihten başlayacağına ilişkin hükmü uygulanmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, 4 (a) sigortalılarından, (eski SSK'lılardan) sigortalılık süresinin başlangıcı;

- 01/04/1981 tarihinden önce ise bu tarih,
- 01/04/1981 tarihinden sonra ise 18 yaşın doldurulduğu tarih,

sigortalılık süresinin başlangıcı sayılmaktadır (Kadın sigortalılarda 20 yılın erkek sigortalılarda 25 yılın.). Ancak 18 yaşın öncesinde geçen çalışma süreleri iptal edilmeyip, prim ödeme gün sayısına ilave edilir. Bu durum, 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce sigortalı olan 4 (a) sigortalıları için yalnızca yaşlılık aylığı için geçerli olup, malullük ve ölüm aylıklarında uygulanmamaktadır.

Sigortalıların 506 sayılı Kanun'un geçici 81 inci maddesine göre aylığa hak kazanma koşullarının belirlenmesinde 18 yaş uygulamasına bakılmaksızın, ilk işe giriş tarihine göre yaş, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi koşulları tespit edilmelidir. Bu koşullardan sigortalılık süresi koşulunun tahsis talep tarihinde yerine gelip gelmediği incelenirken ise, 18 yaş

uygulanmasına bakılması gerekmektedir.

Ç- Birden Fazla Sigortalılık Haline Tabi Olunması

Sigortalının birden fazla sigortalılık haline tabi çalışmasının bulunması halinde, bu sigortalılık hallerinden başlangıç tarihi en eski olanı sigortalılık süresinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

D- 5510 sayılı Kanun'un Yürürlük Tarihinden Önce Birden Fazla Sosyal Güvenlik Kanununa Tabi Hizmeti Olanlar

Sigortalılara ait bu hizmetlerinin mülga 2829 sayılı Kanun hükümlerine göre birleştirilmesi halinde, birleştirilen hizmetin başlangıç tarihi sigortalılık süresinin başlangıcı olarak dikkate alınmaktadır.

E- Borçlanmalar

Hizmet borçlanması, 5510 sayılı Kanun'da 41 inci maddede, borçlanmaya ilişkin süreler ise Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 66 ncı maddesinde açıklanmıştır.

41 inci maddeye göre, Kanuna göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlandırılma halinde (analık borçlanması hariç), sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye gidilmek suretiyle tespit edilir.

V- SİGORTALILIK SÜRESİNE EKLENEN SÜRELER

5510 sayılı Kanun'da sigortalılık süresine ilave yapılmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, Kanunun yürürlük tarihinden önce mülga Kanunlara göre hak kazanılan;

- Mülga 506 sayılı Kanun'un ek 5 inci maddesi kapsamındaki itibari hizmet süreleri,
- 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihe kadar 5434 sayılı Kanun'un mülga 32 nci maddesine göre verilen fiilî hizmet süresi zamları,

sigortalılık süresine ilave edilmektedir.

506 sayılı Kanun'un ek 5 inci maddesinde sayılan itibari hizmet süresi kapsamında yer alıp 5510 sayılı Kanun'un 40 ıncı maddesinde sayılmayan işlerde 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce geçen çalışma sürelerinin itibari hizmet süresi olarak değerlendirilmesinde 3600 gün prim ödeme şartı aranmaz. Bu itibari hizmet süreleri aylığa hak kazanma koşullarında dikkate alınır.

5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihine kadar gerek 506 sayılı Kanun'un ek 5 inci maddesine gerekse 5434 sayılı Kanun'un 32 nci maddesine göre verilen fiili hizmet süresi zamları sigortalılık süresine ilave edilmekte iken, 5510 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden sonra 4 (a) sigortalıları için itibari hizmet süresi uygulaması kaldırılmıştır. 5510 sayılı Kanun'un 40 ıncı maddesine göre verilen fiili hizmet süresi zamları prim ödeme gün sayısına ilave edilmekte ve emeklilik yaş hadlerinden de indirilmektedir.

A- Maden İşyerlerinin Yer Altı İşlerinde Geçen Çalışmalar

5510 sayılı Kanun'un geçici 9 uncu maddesinin altıncı fıkrasında; bu Kanunun yürürlük tarihinden önce bazı hükümleri yürürlükten kaldırılan 506 sayılı Kanun'a göre sigortalı sayılanlardan, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce maden işyerlerinin yer altı işlerinde çalışmaya başlayan sigortalıların, bu Kanunun yürürlük tarihinden önce veya sonra bu işlerde geçen çalışmalarının en az 1800 gün olması halinde bu çalışmalarının dörtte biri toplam prim ödeme gün sayılarına ilave edilir.

Örnek: İlk defa 21/05/2003 tarihinde işe giren ve Bakanlıkça tespit edilen maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde çalışmaya başlayan bir sigortalının maden işyerleri dışındaki işyerlerinde 3000, maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde ise 1960 prim gün sayısı bulunmaktadır. Bu sigortalının maden işyerlerinin yeraltı işyerlerinde geçen çalışmaları 1800 günden fazla olduğundan, bu işyerlerinde geçen çalışmaların 1/4'ü toplam prim ödeme gün sayısına ilave edilir.

İlave Edilecek Gün Sayısı : $1960/4 = 490$

Toplam Prim Gün Sayısı : $3000 + 1960 + 490 = 5450$ 'dir

B- Fiili Hizmet Süresi Zammına Tabi Çalışmalar

Fiili hizmet süresi zammı, sigortalıların 5510 sayılı Kanun'un 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işyeri ve/veya işlerde geçen çalışma sürelerinin her 360 günü için;

1) 60 gün eklenecekse (fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışılan gün sayısı x 0,17),

2) 90 gün eklenecekse (fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışılan gün sayısı x 0,25),

3) 180 gün eklenecekse (fiili hizmet süresi zammı kapsamında çalışılan gün sayısı x 0,50), formülü uygulanarak hesaplanmalıdır.

Örnek: Maden ocağında çalışan bir sigortalının fiili hizmet süresi zammı kapsamında 3840, diğer işlerde 1000 prim gün sayısı bulunmaktadır. Bu sigortalının;

→ fiili hizmet süresi zammı kapsamında eklenecek gün sayısı: $3840 \times 0,50 = 1920$ gün

5510 sayılı Kanun'un 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrasının 10 uncu bendinde yer alan işyerlerine göre eklenecek gün sayısının tespitinde gün sınırlaması bulunmadığından, toplam prim gün sayısına 1920 günün tamamı ilave edilerek;

→ Toplam prim gün sayısı: $3840 + 1000 + 1920$ (FHSZ) = 6760 gün olacaktır.

C- Malul Çocuğu Bulunan Kadın Sigortalılar

5510 sayılı Kanun'la getirilen yeni bir düzenlemedir. Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilmektedir. Bu indirimler kadın sigortalının bu durumunu belgelendirmesi koşuluna bağlıdır. Başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğun varlığı sağlık kurulu raporu ile belgelenmelidir. Malul çocuğun ölümü veya bakıma muhtaçlığının kalkması halinde, Kanunun yürürlük tarihinden ölüm tarihine veya bakıma muhtaçlığın kalktığına karar verilen sağlık kurulu raporu tarihine kadar geçen hizmetlerin

dörtte biri prim ödeme gün sayısına eklenir ve emeklilik yaş hadlerinden indirilir.

Örnek: Kadın sigortalının bakmakla yükümlü bulunduğu malul çocuğunun başka birinin sürekli bakımına muhtaç durumda olduğuna Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Kurulu tarafından 20/07/2006 tarihli sağlık kurulu raporuna istinaden karar verilmiş ve malul çocuk 06/05/2010 tarihinde ölmüştür. Sigortalının 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğü girdiği tarihten 06/05/2010 tarihine kadar toplam 575 gün çalışmasının bulunduğunu varsayarsak. Bu durumda sigortalının toplam prim ödeme gün sayısına ilave edilecek gün sayısı:

$$575/4 = (143,75) 143 \text{ gündür.}$$

VI- SONUÇ

Kişilerin bir başkasının yardımına muhtaç olmadan hayatını idame ettirebilmesi, çalışma yaşamında karşılaşılabileceği risklere karşı koruma altına alınması ve ileri yaşlarda da emeklilik haklarından hangi şartlarla yararlanabilecekleri ve sigortalılık başlangıç tarihlerinin ne zaman başladığı hep tereddütlerle dolu olmuştur.

Sosyal güvenlik reformu çerçevesinde hayata geçirilen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'yla; sigortalılar arasında ayrımcılığa yol açan farklılıklara son verilerek, kişinin kamu ya da özel sektörde, bir işverene bağlı ya da bağımsız çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın, bütün vatandaşların eşit hak ve yükümlülüklerle tabi tutulduğu, hakkaniyete uygun bir sistem hayata geçirilmiştir.

Sigortalılık başlangıcı tespit edilen sigortalının bu sigortalılık başlangıcının sonlandırılması ise, yani sigortalılık süresi sonunun belirlenmesi, sigortalının kendisine ve ölümü halinde hak sahiplerine aylık bağlanmasında farklılık göstermektedir.

Sigortalının kendisi malullük veya yaşlılık aylığı bağlanması ya da yaşlılık toptan ödemesi yapılması talebinde bulunuyorsa, buna ilişkin yazılı talebin Sosyal Güvenlik Kurumu evrak kayıtlarına geçtiği, iadeli taahhütlü veya acele postaya verildiği tarih, sigortalılık süresinin sonudur.

Sigortalının ölümü nedeniyle, hak sahiplerine aylık bağlanacak veya toptan ödeme yapıla-

caksa, sigortalılık süresinin sonu ölüm tarihidir. Mahkemelerce sigortalının gaip olduğuna karar verilmişse; ölümüne muhtemel gözle bakılabilecek bir durumda kaybolduğu tarih, sigortalının ölüm tarihidir. Çoktan beri kendisinden haber alınmadığı için gaipliğine karar verilen bir sigortalının ölüm tarihi ise sigortalıdan en son haber alındığı tarihtir.

Sigortalıların fiilen çalışmaları olmadığı halde belirlenen sektörlerde çalışan sigortalılara fiilen çalışmışlar gibi 5510 sayılı Kanun'un 40 nci maddesine göre verilen fiili hizmet süresi zamları prim ödeme gün sayısına ilave edilmekte ve emeklilik yaş hadlerinden indirilerek erken emekli olmaları sağlanmaktadır.

DİPNOTLAR

- 16.6.2006 tarih 26200 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 25.02.2011 tarih 27857 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu.
- 4/2/1957 tarihli 6900 sayılı Malûliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Hakkında Kanun.
- 17/7/1964 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu.
- 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu.
- 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu.
- 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu.
- 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu.

5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin;

1 numaralı alt bendi: Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanları,

2 numaralı alt bendi: Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanları,

3 numaralı alt bendi: Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

4 numaralı alt bendi: Tarımsal faaliyette bulunanları ifade etmektedir.